

YANGI O‘ZBEKISTONDA MODDIY-MADANIY MEROS VA MUZEYLAR ISTIQBOLI

Yorqulova Mohinur Shokir qizi

*O‘zbekiston davlat san‘at va madaniyat
instituti Madaniyat va san‘at muassasalarini
tashkil etish hamda boshqarish yo‘nalishi 2-
kurs talabasi*

Anotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O‘zbekistonda hozirgi kunda muzeylarga va qadimiy osori atiqalarga bo‘layotgan e‘tibor va qilinayotgan targ‘ibot ishlari haqida so‘z boradi.

Kirish so‘z: “Moziygoh”, “Ajoyibxona”, «O‘zbekmuzey» jamg‘armasi, madaniy meros, ”Harakatlar strategiyasi”, fundamental, muzeyshunoslik.

Mustaqillik tufayli o‘zbek xalqi o‘z qaddini rostladi, uning xalqaro nufuzi kun sayin ortib bormoqda. Dunyo mamlakatlarining turli millat va xalqlarning O‘zbekistonga, o‘zbek xalqiga munosabatining o‘zgarishi bu – ildizlari asrlar qa‘riga, ko‘hna tarixiga tutashgan taqdirimizga bo‘lgan ehtiromdir. Mamlakatimiz mustaqillik davriga qadam qo‘ygandan beri hayotimizning barcha sohalari kabi muzeylar faoliyatida ham katta tarixiy o‘zgarishlar sodir bo‘ldi.

Xalqimiz qadim zamonlardan beri o‘z tarixining shonli sahifalariga oid noyob osori atiqalarini asrab-avaylab keladi. Ulug‘ insonlar, tabarruk allomalar hamda xalq qahramonlaridan esdalik bo‘lib qolgan buyumlar, tarixiy manbalar afsonalarga aylanib, avloddan-avlodga o‘tib kelgan. Keyinchalik, masalan, temuriylar davrida saroylarda, boshqa xazinalarda shunday noyob buyumlarni bir joyga to‘plab, aziz mehmonlarga namoyish etish odat tusiga kira borgan.

Tarixchilarning asarlarida hazrat Sohibqiron Amir Temur vafotidan so‘ng uning qurol-aslahalari, sovg‘alar va qator harbiy o‘ljalari maqbara ichiga qo‘yilganligi hamda bu narsalar haqida ziyoratchilarga so‘zlab berilganligi qayd etiladi. Maqbaraga qo‘yilgan har bir buyum nodir tarixiy va madaniy yodgorlik hisoblanar edi. Mamlakatimiz madaniy hayotida shu davrdan boshlab muzeylar faoliyati shakllana boshlagan desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Buxoro amiri Abdul Ahadxon saroyida tarixiy buyumlarni mehmonlarga namoyish etadigan maxsus xonalar bo‘lgan. Bu xonalar “Moziygoh” deb atalib, tom ma'noda hozirgi muzey tushunchasiga to‘g‘ri keladi. Shuningdek, Xiva xoni Muhammad Rahimxon Feruz saroyida ham shunday “Ajoyibxona” lar bo‘lgan.

2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha ”Harakatlar strategiyasi”da belgilangan vazifalar doirasida

muzeylar faoliyati va muzey ishining tizimli rivojlantirish bo'yicha dasturlar qabul qilingan. Ularda xalqaro aloqalarni, o'zaro foydali hamkorlikni rivojlantirish, O'zbekistonda va xorijda keng ko'rgazma faoliyati orqali mamlakat boy tarixi, bugungi yutuqlarini dunyo jamoatchiligiga tanitish, muzeylarda saqlanayotgan noyob eksponatlarni jahon miqyosida targ'ib etish kabi vazifalarni amalga oshirish ko'zda tutilgan.

Keyingi yillarda Prezidentimiz Farmoniga binoan muzeylarda fundamental ilmiy muammolarni tadqiq qilish to'g'ri yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu borada bir qator ishlar amalga oshirilib, muayyan natijalarga erishilmoqda. Muzeylar ekspozitsiyalarini boyitish, ularni ro'yxatga olish, fond boyliklarini ilmiy tahlil qilib, muntazam ravishda ommaviy axborot vositalari orqali xalqimizga va yurtimiz mehmonlariga yetkazish – asosiy vazifalardan hisoblanadi. Muzeylar faoliyatini zamonaviy, jahon talablariga to'la javob bera oladigan darajaga ko'tarish maqsadida o'zbek, rus va ingliz tillarida muzey yo'l ko'rsatgichlarini chop etish ko'zda tutilgan. Shubhasiz, bunday ezgu ishlarning amalga oshirilishida muzey fondiga moddiy–texnika va mablag' ajratish to'g'risida qarorlar qabul qilinganligi muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, respublikamizda «O'zbekmuzey» jamg'armasi hamda tarixiy mavzuda vaqtli nashrlar tashkil etilganligi ham muzey ishlari va bu boradagi tadqiqot natijalari targ'ibotiga xizmat qiladi. Hozirgi vaqtda muzey zahirasida saqlanayotgan jami ashyolarning jamlama katalogini tuzish nihoyasiga yetkazilgan. Tabiiyki, har qanday muzey o'z zahirasini yangi topilma va zamonaviy asarlar bilan boyitib boradi. Shu ma'noda Amaliy san'at muzeyida ham xalq san'ati asarlarini yig'ish va ularni muzey zahirasiga qabul qilish uzluksiz davom etmoqda. Shuni alohida qayd qilish kerakki, aholi qo'lida bo'lgan amaliy san'atning noyob namunalarini aniqlash va yig'ish uchun joylarda ilmiy-amaliy qidiruv ishlarini muntazam olib borish zarur.

Avlodlarimizni uzoq o'tmish ma'naviyati va madaniyatidan bahramand etish, ularning qalbida Vatanga, shu aziz tuproqqa mehr ruhini singdirishda muzeylarning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Shunday ekan, Televideniya muzeylar haqida ko'rsatuvlar ko'lamini kengaytirish, uning mazmundorligi va ta'sirchanligiga erishish ham davrning muhim talabi bo'lmoqda. Ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan, davr suronlaridan o'tib, bizgacha yetib kelgan-u hatto temirdan yasalgan oddiygina igna bo'lganda ham izzat-samarasiz yo'qolmasligi, san'at asarlari ruhi bizlar bilan doimo yonma-yon yurmog'i lozim. Bu, eng avvalo, har bir muzey xodimidan o'z ishiga cheksiz ma'suliyat bilan yondashuvni talab qiladi. Shuningdek biz yosh avlod ham muzeylarga eski- tushki kerakmas buyumlar saqlanadigan joy emas balki ajdodlarimizdan qolgan bebaho boylikdek qabul qilishimiz lozim. Zero, avlodlari kelajagi uchun jonini ham ayamagan ulug' zotlarga hurmatimizni shunday ko'rsatishimiz hamda kelajak avlodlarimizga qoldirishimiz kerak.

Ta'kidlash joizki, muzeyshunoslik, muzeylarga berilgan yuksak e'tiborning samarasi o'laroq mazkur sohada quyidagi misli ko'rilmagan ishlar amalga oshirildi: - muzeyshunoslik sohasini rivojlantirish, takomillashtirishga doir qator qonun hujjatlari qabul qilindi hamda muzeylar faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari yaratildi. - muzey ishini samarali yo'lga qo'yish hamda muzeylar faoliyatini muvofiqlashtirish maqsadida jamg'arma tashkil etildi. - mustaqillik yillarida O'zbekiston muzeylarida saqlanayotgan moddiy va madaniy merosimizni keng jahon ommasiga namoyish etish bo'yicha qator ko'rgazmalar jahon muzeylarida tashkil etildi. Tashkil etilgan va etilayotgan ko'plab yangi muzeylar yosh avlodni tariximiz, moddiy va madaniy merosimizni naqadar chuqur ildizga egaligini singdirgan holda, ularni Vatanga muhabbat va sadoqat tuyg'ulari bilan tarbiyalashga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://tarix.sinaps.uz/hodisa/muzeylar-rivojlanishi/>
2. <https://staff.tiame.uz/storage/users/425/books/wEFFgWEtt4p8yC8dZiFcZ7yzFtN93BSxLhtQhmrV.pdf>